

Galvenās šogad gaidāmās tendences nodokļu un komercdarbības tiesiskā regulējuma jomā

Zvērinātu advokātu birojs *Sorainen* janvārī prezentēja savu redzējumu par šogad svarīgākajām juridiskajām aktualitātēm biznesa un nodokļu jomā, stāpā kurām ir gan nodokļu tematika (Valsts ieņēmumu dienesta un nodokļu maksātāju sadarbība), gan augstākas prasības uzņēmumu atbildībai pārrobežu korupcijas gadījumos (tai skaitā nodokļu izkrāpšanas lietās), gan birokrātiski smagnējais uzņēmumu patieso labuma guvēju dokumentācijas pārbaužu process, korporatīvā pārvaldība valsts un pašvaldības kapitālsabiedrībās, kā arī Latvijas Bankas un Finanšu kapitāla un tirgus komisijas iecerētā apvienošana.

Brīvprātīga papildu nodokļu nomaksa pēc uzņēmuma iniciatīvas saskaras ar normatīviem šķēršļiem

Kopš pērnā gada Latvijā nodokļu jomā vērojama jauna, interesanta tendence — vairāki uzņēmumi iekšējo auditu rezultātā atklājuši iepriekšējos gados nesamaksātus

JĀNIS
TAUKAČS

nodokļu papildu samaksu tad, ja uzņēmums vai tā akcionāri ir konstatējuši kļūdu iepriekš veiktajā nodokļu nomaksā. «Pagājušajā gadā parādījās tendence, kad arvien vairāk uzņēmumu brīvprātīgi vēlējās samaksāt nodokļus saistībā ar problemātiku, ko paši bija atklājuši. Kopējais šādu uzņēmumu skaits bija lielāks, bet, piemēram, četri uzņēmumi vien šādā veidā valsts budžetā pērn ienesa papildus ap desmit miljoniem eiro. Domājams, šādu gadījumu varētu būt krietni vairāk, ja vien tiktu uzlabots normatīvais regulējums tā, lai uzņēmumi būtu droši, ka brīvprātīgas kļūdu atzīšanas gadījumā tiem nedraudēs

Uzņēmumu brīvprātīga kļūdu labošana līdz šim vērojama gan attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli, gan attiecībā uz algām, kuras nav tikušas pilnībā korekti deklarētas.

nodokļus un paši vērsušies Valsts ieņēmumu dienestā, lai parādus atlīdzinātu. Taču, izrādās, valsts normatīvais regulējums nemaz nav gatavs šādai uzņēmēju pretimnākšanai, seminārā informēja *Sorainen* partneris un zvērināts advokāts **Jānis Taukačs**.

Pagātnes kļūdu labošanas gadījumā ir runa par brīvprātīgu

kriminālatbildība vai citas nepatikšanas. Šobrīd par jebkuru nesamaksāto nodokļu summu, kas pārsniedz 21 500 eiro, ir tiesības rosināt kriminālprocesu pret šo uzņēmumu,» atklāja J. Taukačs.

Konkrēti esot nepieciešams grozīt Kriminālikuma 6. pantu, kas nodokļu un muitas policijai faktiski uzlieket pienākumu šādās situācijās.

Pagājušajā gadā parādījās tendence, kad arvien vairāk uzņēmumu brīvprātīgi vēlējās samaksāt nodokļus saistībā ar problemātiku, ko paši bija atklājuši.

jās rosināt kriminālprocesu. Nereti pat neesot pieejams formālais risinājums, kā brīvprātīgi samaksāt nodokļus tad, ja paši uzņēmumi to vēlas. Piemēram, uz valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām attiecas ierobežojums, kas ļauj grozīt atskaiti tikai vienu reizi — tātad, ja tas vienreiz jau ir darīts, tad papildus samaksāt nodokli vairs nav iespējams.

Uzņēmumu brīvprātīga kļudu labošana līdz šim vērojama gan attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli, gan attiecībā uz algām, kuras nav tikušas pilnībā korekti deklarētas. Problēmas pamanīt palīdzējis arī pērn pieņemtais Trauksmes celšanas likums, bet vairumā gadījumatas bijis vai nu jauns uzņēmuma valdes sastāvs, vai jauni īpašnieki (ārziņu investori), kas pēc padziļinātās izpētes konstatējuši problēmas ar nodokļu nomaksu uzņēmumā, informēja J. Taukačs.

Jāatvieglo iespējas detalizētāk vienoties ar VID par audita uzrēķinu atmaksu

Otrs aspekts, ko iezīmēja Sorainen nodokļu lietu eksperts, saistīts ar iespējām vienoties ar Valsts ieņēmumu dienestu par samaksājumu VID audita uzrēķina summu. Citās valstīs pastāvot ļoti veiksmīgi mehānismi, lai vienotos ar nodokļu administrāciju par uzrēķina

pamatsummas samazināšanu. «Pēc būtības — visi sēzas pie galda, saprot, ka ir problēma ar kādu no nodokļu normu interpretācijas metodēm, un, izdiskutējot, kura pusē vairāk taisnības, nonāk pie kopsaucēja, par cik lielu pamatsummas nomaksu vienosies, lai izvairītos no strīda tiesā. Šāds mehānisms ir paredzēts arī, piemēram, Lietuvas normatīvajā regulējumā. Būtu nepieciešams to iedzīvināt arī Latvijā, jo tādējādi būtu iespējams izvairīties no daudziem liekiem tiesu procesiem nodokļu jomā,» uzskata J. Taukačs. Viņš piebilst, ka vienošanās likumā gan ir paredzēta, taču vienoties iespējams tikai attiecībā uz soda naudas un nokavējuma naudas apmēru, bet ne pamatsumu, turklāt tādā gadījumā nodokļu maksātājam ir jāatzīst, ka Valsts ieņēmumu dienestam ir taisnība, kas arī bieži vien neatbilstot reālajai situācijai.

OECD pieprasītā stingrāk izvērtēt uzņēmumu atbildību pārrobežu korupcijas lietās

Korupcija ir kļuvusi par valsts mēroga problēmu, neaprobe-

VIKTORIJA JARKINA

reālo finanšu noziegumu apmēru valstī (naudas atmazgāšana, kukuļošana un nodokļu mahinācijas). Līdz ar to, kā konstatē OECD, Latvijā nepietiekami strādā un nav pilnībā ieviests soda neizbēgamības princips pār juridiskām un fiziskām personām, kas iesaistītas ārvalstu amatpersonu kukuļošanas shēmās. Interesanti, ka OECD rekomendācijās pat konstatētas neatbilstības Latvijas normatīvajā regulējumā — kukuļošanas definīcijas neatbilstība Pretkukuļošanas konvencijas mērķiem un definīcijai. Proti, OECD vērš uzmanību uz to, ka Latvijai ir jāatsakās no Krimināllikuma prasības par «tieša nodoma» esamību, uzsākot kriminālprocesus par kukuļošanu. Tas varētu vistiešāk atsaukties uz lietām par izvairīšanos no nodokļu nomaksas, pieļauj V. Jarkina, jo «kukuļošana faktiski bieži vien ir saistīta ar naudas atmazgāšanu, izvairīšanos no nodokļu nomaksas un mahinācijām grāmatvedības jomā. Līdz ar to atsacīšanās no nepieciešamības pierādīt «tiešu nodomu» kukuļošanas lietās galvenokārt skars juridiskas personas.» Tāpat OECD uzsver, ka Latvijā jāpādara efektīvāka juridisko personu atbildība un jāievieš regulējums, lai procesu pret juridisko personu varētu uzsākt bez procesa pret fizisko personu, kā arī tai procesu pret juridisko personu varētu uzsākt arī tad, ja fiziskā persona ārvalstīs ir tikusi attaisnota. Kā skaidroja ek-

Kukuļošana bieži vien ir saistīta ar naudas atmazgāšanu, izvairīšanos no nodokļu nomaksas un mahinācijām grāmatvedības jomā.

žojoties tikai ar vietējo līmeni. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) jaunākajā ziņojumā kritizēta Latvijā īstenotā cīņa pret pārrobežu kukuļošanu un izteiktas 44 rekomendācijas prasību izpildei. Paredzamas būtiskas reformas, kas var būt vērstas pret juridiskajām personām, kas iesaistītas korupcijā, seminārā informēja Sorainen vadošā partnere, zvērināta advokāte **Viktorija Jarkina**.

OECD secinājis, ka notiesāšanas līmenis Latvijā ir daudz zemāks par

sperte, OECD sagaida, ka Latvijā tiks pieņemts vairāk notiesājošu spriedumu ārvalstu amatpersonu kukuļošanas un ar to saistīto noziegumu lietās. «Sausais atlikums ir tāds, ka tiesību aizsardzības iestādēs, izskatot konkrētas krimināllietas, īpašu uzmanību veltīs arī juridiskas personas atbildībai, iesaistīšanai un arī atbilstības regulējuma esamībai juridiskai personai. Ja uzņēmumam nav iekšējo noteikumu, kas regulē pretkorupcijas jautājumus, un netiek nodrošināta

atbilstoša kontrole — arī tas viss tiks izvērtēts, runājot par juridiskās personas atbildību. Korupcija galvenokārt tiek izdarīta juridiskas personas interesēs, un, pat ja tas nenotiek juridiskas personas interesēs, tad tas var būt noticis kontroles trūkuma dēļ. Abos gadījumos būs iespēja uzsākt procesu pret juridisku personu. Juridiska persona var saskarties ar finansiālām sankcijām, tiesību ierobežošanu un likvidāciju. Attiecīgi grozījumi Kriminālprocesa likumā var būtiski skart biznesa vidi,» brīdina V. Jarkina.

FKTK un Latvijas Bankas apvienošanai pamatojumu saskatīt grūti

Sorainen partneris, zvērināts advokāts **Rūdolfs Enģelis** analizēja, cik pamatota ir politiku izlolotā ideja apvienot Latvijas Banku un Finanšu un kapitāla tirgus komisiju. «Aplūkojot galveno funkciju sadalījumu starp abām iestādēm, ir redzams, ka tās ir visai atšķirīgas un dublēšanos nevar novērot. FTKT pusē ir visas finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšana jeb makrolīmenis, katras individuālās

**RŪDOLFS
ENĢELIS**

Banka nodarbojas ar pavisam ciem jautājumiem — galvenais centrālo banku mērķis ir rūpēties par cenu stabilitāti visā eirozonā. Tā ir inflācijas regulēšana ar tiem instrumentiem, kas eirozonas centrālajām bankām ir pieejami. Papildus tam Latvijas Banka nodarbojas ar valsts rezervju pārvaldīšanu, gūstot no tā peļņu un daļu no tās ieskaitot valsts budžetā. Tāpat Latvijas Banka nodarbojas arī ar skaidras naudas aprites organizēšanu, vecās banknotes nomainot pret jaunām, kā arī pētniecības un analītikas darbu,» skaidro R. Enģelis. Kā galvenais ieguvums no dažādu iestāžu apvienošanas parasti tiekot minēta efektīvāka informācijas apmaiņa, tomēr vienlaikus visi atzīstot, ka «starp centrālās bankas monetāro funkciju (cenu stabilitātes nodrošināšanu) un finanšu uzrauga funkciju — finanšu stabilitātes nodrošināšanu — pastāv konflikts, jo no finanšu uzraudzības viedokļa uzraugam vienmēr ir svarīgi nodrošināt, lai bankas darbotos piesardzīgi, un, kādai bankai nonākot finanšu grūtībās, vienmēr jāizvērtē, vai atsevišķas bankas glābšana ir vajadzīga, vai tās darbības izbeigšana nekaitēs kopējai finanšu stabilitātei. Savukārt no monetārās politikas (cenu stabilitātes) viedokļa var rasties vēlme palīdzēt grūtībās nonākušajām bankām, lai tas pārāk neietekmētu tautsaimniecības galvenos rādītājus, tajā skaitā inflāciju.» R. Enģelis uzsvēr, ka būtu

No monetārās politikas (cenu stabilitātes) viedokļa var rasties vēlme palīdzēt grūtībās nonākušajām bankām, lai tas pārāk neietekmētu tautsaimniecības galvenos rādītājus, tajā skaitā inflāciju.

institūcijas (uzraugāmās iestādes) atbilstības nodrošināšana — mikrolīmenis un papildus tam vēl Noguldījumu garantiju fonda pārvaldīšana un organizēšana, dalība Eiropas Centrālās bankas izveidojatos uzraudzības un noregulējuma mehānismos. Savukārt Latvijas

jāsaprot, kādus FTKT vai Latvijas Bankas darbībā konstatētus trūkumus ar abu iestāžu apvienošanu būtu iespējams novērst. Patlaban neesot redzams, kā šāda scenārija rezultātā varētu pieaugt ekspertīze monetārajā politikā vai finanšu uzraudzībā, sacīja eksperts.

Aplūkojot galveno funkciju sadalījumu starp Latvijas Banku un FTKT, ir redzams, ka tās ir visai atšķirīgas un dublēšanos nevar novērot.

Patiесo labuma guvēju dokumentācijas pārbaudes apdraud biznesa vides konkurētspēju

Kopš 2019. gada 1. jūlija, kad stājās spēkā grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēšanas likumā, Uzņēmumu reģistrs būtiski mainījis savu praksi saistībā ar informācijas pieprasīšanu par uzņēmumu patiesajiem labuma guvējiem. Līdz tam reģistrs bieži vien nepieprasīja dokumentārus pierādījumus iesniegtajām ziņām par patiesajiem labuma guvējiem, tagad tas notiekot gandrīz visos gadījumos — uz šo problemātiku uzmanību vērsa **Eva Berlaus**, Sorainen Latvijas biroja vadošā partnere, zvērināta advokāte. «Pat pašas vienkāršākās valdes izmaiņu reģistrācijas lietas ieilgst un klūst neparedzamas, jo Uzņēmumu reģistra notāriem katram ir sava prakse — dokumenti, kas pieņemami vienam, nebūs pieņemami otram. Reģistrācija kļuvusi neprognozējama, dārga un ilga. Vēl pirms dažiem gadiem Latvijas Uzņēmumu reģistrs tika pamatoti izslavēts kā Joti ātrs, kur vienkāršas reģistrācijas darbības parasti varēja paveikt vienas dienas laikā, tagad par to var aizmirst. Tagad varat samaksāt valsts nodevu un doties uz baznīcu, lai noliku svečīti un cerētu, ka jums būs paveicies ar Uzņēmumu reģistra notāra lēmumu. Process ir kļuvis pilnīgi neparedzams un nejēdzīgs,» skarbi vērtē E. Berlaus. Advokāte uzskata, ka cīņa ar finanšu noziegumiem nedrīkst paralizēt komercdarbību un atbaidīt kvalitatīvus investorus, tāpēc Uzņēmumu

reģistrām būtu jāatgriežas pie iepriekš piekoptās prakses, kas likumā joprojām ir atlauta — pienēmt tikai ziņas par patiesajiem labuma guvējiem, bet dokumentāru pamatojumu prasīt tikai izlases kārtībā (likums Uzņēmumu reģistrām nevis uzliek par pienākumu, bet tikai paredz tiesības prasīt dokumentus, kas apliecinā ziņas par patieso labuma guvēju), atstājot dokumentu pārbaudi bankām, kuras ir daudz labāk kvalificētas šim darbam. Būtu iespējams arī ciešāk sadarboties ar citām ES dalībvalstīm, un vismaz par tiem uzņēmumiem, kuru īpašnieki jau ir reģistrēti kādā dalībvalstī, informāciju par patiesajiem labuma guvējiem iegūt no attiecīgās dalībvalsts reģistra. Nākamais solis būtu domāt par vienotas ES uzņēmumu patieso labuma guvēju datubāzes izveidi, rosinā E. Berlaus. «Pašreizējā sistēma vienkārši nestrādā, jo pat tad, ja mūsu klients vairāku mēnešu laikā sagatavo kaudzi ar visdažādākajiem notāru apliecinātiem dokumentiem, tas vēl negarantē elementāru valdes reģistrāciju Latvijas Uzņēmumu reģistrā — tikpat labi reģistrs var palūgt sagatavot vēl trīsdesmit citus dokumentus,» situāciju raksturo juriste.

EVA
BERLAUS

Pat pašas vienkāršākās valdes izmaiņu reģistrācijas lietas ieilgst un kļūst neparedzamas, jo Uzņēmumu reģistra notāriem katram ir sava prakse.

Jaunās izmaiņas valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību valdes un padomes locekļu atlase

Šā gada sākumā stājušās spēkā izmaiņas normatīvajos aktos¹, kas paredz gan to, ka valsts kapitālsabiedrību padomes locekļu atlasi turpmāk nodrošinās Pārresoru koordinācijas centrs sadarbībā ar valsts kapitāla daļu turētājiem, gan citas

izmaiņas valdes un padomes locekļu nominēšanā. «Tas ir solis pareizā virzienā, likumā ir ieliktas labas liecas — būs detalizētāki noteikumi par to, kā jāveido nominācijas komitejas, skaidrāki noteikumi kandidātu atlasei, obligāti jāiesaista neatkarīgi eksperti un personāla atlases konsultanti, tiks aizsargāta kandidātu konfidencialitāte,» atzīst E. Berlaus. Tomēr vienlaikus likumā esot atstāti diezgan acīmredzami un būtiski «caurumi», lai tie, kuri vēlas īstenot savu politisko ietekmi valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās, tomēr varētu to turpināt darīt. Piemēram, jaunos noteikumus par nominācijas komisijām var nepiemērot, ja kapitāla daļu turētājs vai padome nolej rosināt esošā padomes vai valdes locekļa ievēlēšanu amatā atkārtoti (uz nākamo termiņu). «Tātad visās tajās valsts kapitālsabiedrībās, kur tagad ir politiski ietekmīgi padomes un valdes locekļi, ir lieliska iespēja viņus paturēt amatā vēl ilgu laiku,» secina E. Berlaus. Kapitāla daļu turētājam vai padomei ir atstātas tiesības noraidīt komisijas izvirzīto kandidātu. Tāpat tai noteiktas tiesības izveidot pastāvīgu nominācijas komisiju valdes un padomes locekļu kandidātu atlases un novērtēšanas procesa nodrošināšanai («Vai tas samazina vai tomēr palielina iespēju, ka šī komisija būs politiski ietekmējama?» retoriski vaicā E. Berlaus). Atviegloti noteikumi paredzēti attiecībā uz pašvaldību kapitālsabiedrībām — valdes vai padomes locekļu atla-

Atviegloti noteikumi paredzēti attiecībā uz pašvaldību kapitālsabiedrībām — valdes vai padomes locekļu atlasei būtu jānotiek pēc tiem pašiem principiem, bet tos daudz mazāk kontrolēs Pārresoru koordinācijas centrs.

sei būtu jānotiek pēc tiem pašiem principiem, bet tos daudz mazāk kontrolēs Pārresoru koordinācijas centrs. Turklāt likumā esot joti šauri definēts politiskās neatkarības kritērijs, kas pieprasī personai vienīgi nebūt bijušai par politiskās partijas biedru pēdējo divu gadu laikā līdz pieteikumu iesniegšanas gala termina datumam. ■

IKARS KUBLINĀ

1 No 2020. gada 1. janvāra spēkā stājušies grozījumi Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumā, bet no 25. janvāra — Ministru kabineta noteikumi «Valdes un padomes locekļu nominēšanas kārtība kapitālsabiedrībās, kurās kapitāla daļas pieder valstij vai atvasinātai publiskai personai».